

Naar aanleiding van een verhaal

Keramik

We gaan van klei een fantasiebeest maken dat hol is opgebouwd. Een dergelijke werkwijze noemen we keramisch, in tegenstelling tot een plastic die massief wordt geboetseerd.

Het fantasiebeest dat je gaat maken, komt er ook anders uit te zien dan wanneer je het massief zou maken. Je bent nu immers enigszins beperkt en die beperking leidt tot heel andere vormen. Je gaat nu uit van de eigenschappen van klei en minder van die van de vorm die je voor ogen hebt.

Inspiratie krijg je aangeboden in de vorm van een verhaal en een stukje film. Het verhaal (pagina 2 en 3) is zeer plastisch, tenminste het cursief gedrukte deel ervan. Je hoeft je ogen maar even te sluiten om het dier voor je te zien dat in de fantasie van de schrijver Belcampo is ontstaan.

Op de volgende pagina's staat een fragment van *Het grote Gebeuren*. Als je het gelezen hebt, probeer je je eerste indrukken om te zetten in potloodschetsen.

- Maak een stuk of vijf heel verschillende tekeningen en bewaar die in je map of teken in je dummy.
- Vervolgens neem je een stukje klei en je maakt dan wat 'schetsjes' in dit materiaal.

De hoofdgedachte achter al je proefjes moet zijn dat ze dunwandig zijn opgebouwd.

- Zo kun je van rolletjes (pien) een cilindertje opbouwen, je kunt met een deegroller plaatjes rollen, je kunt een duimpotje maken. Ook kun je een plaatje klei over een zakje zand draperen.

- Tracht naar een diervorm toe te werken: als je een aantal van deze vormpjes aan elkaar maakt, wordt het al gauw een fantasiedier. Lees het *vet-italic* geprinte stukje in de tekst van Belcampo nog eens extra door, zodat je proefjes bij het beest van zijn verhaal passen.

Als je een stuk of drie interessante probeerbeestjes hebt gemaakt, schakel je over op het grotere formaat van maximaal 25 centimeter. Laat je proefjes ook bakken.

Om de huid van de klei te verleevendigen, verzin je een aantal texturen. Laat je hierbij inspireren door beeldmateriaal en verzamel een aantal dingen die je in de klei kunt afdrucken.

De ruwe huid van verweerd lava of van andere stenen vormt een prima inspiratiebron voor texturen.

Jaap Drupsteen

Jaap Drupsteen maakte in 1975 een televisiedrama over 'het Grote Gebeuren', de dag des oordeels. Het stuk is gedeeltelijk opgenomen in Belcampo's geboorteplaats het Overijsselse Rijssen.

Jaap Drupsteen is een Nederlands ontwerper. Hij studeerde grafisch ontwerpen aan de academie voor beeldende kunst en vormgeving in Enschede.

Drupsteen werkte als grafisch ontwerper onder meer voor de NOS en de VPRO, waar hij zich specialiseerde in het maken van leaders. Grote bekendheid verwierf hij met het ontwerp van een nieuwe serie bankbiljetten voor de Nederlandsche Bank. In 1999 kreeg Drupsteen opdracht van de Nederlandse overheid om een nieuw paspoort te ontwerpen.

Ook ontwierp Jaap Drupsteen de buitenkant van het nieuwe gebouw van het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid in Hilversum, waarin het Omroepmuseum en het omroeparchief zijn ondergebracht. Het werd in december 2006 geopend.

Je kunt een fragment van Drupsteens fantastische kijk op 'het Grote Gebeuren' zien op: <http://homepage.mac.com/isalackafe/iMovieTheater204.html>

of op de Ckafé-pagina ⇒ CKV3-keramiek ⇒ Jaap Drupsteen.

fragment uit "het Grote Gebeuren"

Op een avond werd ik in mijn lekker lezen opgeschrikt door een rij gillen uit het huis van mijn buurman. Onze huizen waren niet tegen elkaar aan gebouwd, er liep een smal gangetje tussendoor dat ze in Rijssen weegte noemen. Alleen hele sterke geluiden drongen van 't ene huis in 't andere door. Ik rende voorom bij hem binnen en vond hem daar bezig zijn vrouw, die doodsbleek op een ouderwetse crapaud was neergevallen of neergelegd, uit een flauwte bij te brengen. Tegen mij trok hij de schouders op, zeggende daarmee: een raadsel. Haar voorhoofd en slapen waren al bevochtigd, nu wreef hij haar handpalmen. Ik trok gauw haar schoenen uit en ook een van de mijne, want het enigste leek mij haar een van mijn vrijgezellensokken onder de neus te houden. Wij moesten toch zo spoedig mogelijk weten, wat de oorzaak van de flauwte was. Het baatte prompt. Ze sloeg twee verschrikte ogen op en tussen het naar adem snakken door stootte zij er fluisterend uit: zo'n-raar-beest-in-de-slaapkamer!

Eén blik van verstandhouding tussen ons mannen was genoeg. Aan de ene kant de vrouw, echtgenote van een van ons, die bijgestaan moest worden, die belet moest worden terug te vallen in een tweede flauwte, aan de andere kant het beest, dat gevangen moest worden, behouden voor het museum. De tweestrijd was hevig en smartelijk. Hier moest in ieder geval het minimum worden gedaan, maar nauwelijks was ook het blijvend bewustzijn verzekerd en een snipper-tje gemoedsrust in haar teruggekeerd of wij stormden naar het slaapvertrek. Plas vlak voor de deur werden we geruisloos. We traden binnen. Met een ingehouden kreet duidde mijn buurman op het hoofdeinde van 't bed. Ja, boven op een van de kussens zat het beest, een donkere, opgerichte hoop, zo groot als een molshoop. Er was al te veel schemer om hem dui-

delijk te zien. Vleugels had hij niet, tenminste geen vleugels om te vliegen, of waren dat staarten? Het aantal poten? vier in elk geval. Was het een plat of een lang dier? Dat konden we niet zien, het bewoog zich niet. Zijn wijze van verplaatsing was niet uit te maken. Eerst vangen en dan bekijken. De buurman sloop weg en sloop weer aan met een groot vlin-dernet. Een behoedzaam voortwaartse beweging, een slag, een draai en hij zat er in, het beest. Triomfantelijk en ons niet bekommerend om het nu onordelijk geworden hoofdkussen droegen wij onze buit de trap af. "We hebben hem, we hebben hem" riep Hendriks -zo heette de onderwijzer- kennelijk om zijn vrouw gerust te stellen maar in plaats daarvan hernieuwde zich de gilbui van Mevrouw Hendriks en vluchtte ze de tuin in. "Laat haar daar maar, zei Hendriks, de tuinlucht zal haar goeddoen, als ze tenminste geen peer op 't hoofd krijgt." Het was september, er stond een hoge, volle pereboom achter Hendrik's huis en zijn huwelijk was niet al te gelukkig. Hij kon haar maar niet vergeven dat ze zijn wroeten in de dingen der natuur en in de natuur der dingen zag als een afdwaling des geestes. Haar bezwijming op het zien van een vreemd beest vond Hendriks dan ook een gerechte straf. Uit de museumwerkplaats haalde hij nu een leegstaand aquarium en daar deden wij het beest in, wij zetten het onder de lamp en groot was onze verbazing. **Het was een beest, zoals we nog nooit hadden gezien, waar we ook geen enkel plaatje en geen enkele beschrijving van een beest mee in verband konden brengen. Het best was het nog te vergelijken met een oudhollands oorlogsschip. In plaats van op de kiel rustte het op drie in de mediaanlijn geplaatste poten, de vuurmonden waren hier gaten, wel twintig aan elke kant, waardoor van binnenuit bliksemsnel ook een soort poten kon worden uitgestulpt.**

keramiek

“Pseudopodiën!” riep Hendriks uit, “die komen anders alleen maar bij protozoën voor” Het beest was, net als bij een schip opgebouwd vanuit de kiel. “Geen ruggegraat, maar een borstegraat”, riep Hendriks weer. De ribben, beneden ingeplant, bogen zich naar voren en staken met hun uiteinden door een vochtige, leerachtige huid heen en aan die uiteinden hingen op de plaats, waar bij gewervelde dieren de ruggegraat zit, oranje lampionnetjes, die het beest af en toe lieten bengelen. De buik was vuurrood, het verdere was heel donker groenzwart. De voorkant was bezet met grote gesluerde wratten, aan de achterspiegel er was geen staart- was het beest erg vies, daar was blijkbaar een soort gootsteen. Vooraan, op de plaats van het schegbeeld, zat de kop, een kop als een knop, een kopknop. De mond was breed, de bovenlip hing er overheen als overkokende melk. Een keer gaapte het beest wijd en stak daarbij zijn tong uit. Die tong was een bewegelijke buis, rond en hol, meer nog als een vergroeidbladige bloemkroon, en gemaakt om zich bliksemsnel over en om iets heen te stulpen. Het allermerkwaardigste waren de ogen, zij hadden iets menselijks, niet in vorm of kleur, maar in de wijze van zien. Het was het typisch menselijk kijken, het kijken van een wezen, dat gevolgtrekkingen maakt uit wat het ziet.

Dat was bepaald eng. Stonden wij tegenover een denkend wezen? Hendriks ondervond dit blijkbaar niet zo erg als ik, hij was veel te veel in vuur over zijn geweldige vangst. “Een gewerveld dier is het niet, pseudopodiën, die tong, dit beest past nergens in, dit beest vertegenwoordigt een nieuwe orde, riep hij uit, ik ga onmiddellijk aan Thijssse schrijven!”

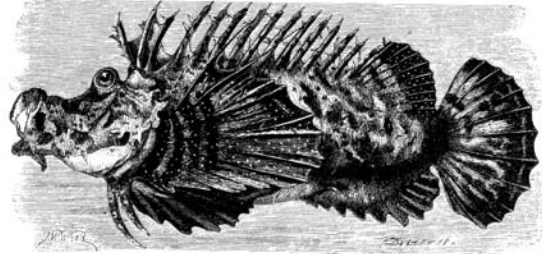

Als je de afloop van ‘Het grote Gebeuren’ wilt lezen, kun je kijken op:

<http://victorian.fortunecity.com/muses/568/boeken/gebeuren.htm>

Vorbereitung

Een andere manier om je fantasie te prikkelen is de natuurfilm 'Wild Indonesia'. Je ziet een fragment met vissen en andere zeedieren die wat hun vorm betreft zeer tot de verbeelding spreken. Let bij de film ook op de kleurpatronen en texturen die in de waterplanten voorkomen. Er is niets op tegen om het een en ander uit de natuur te kopiëren.

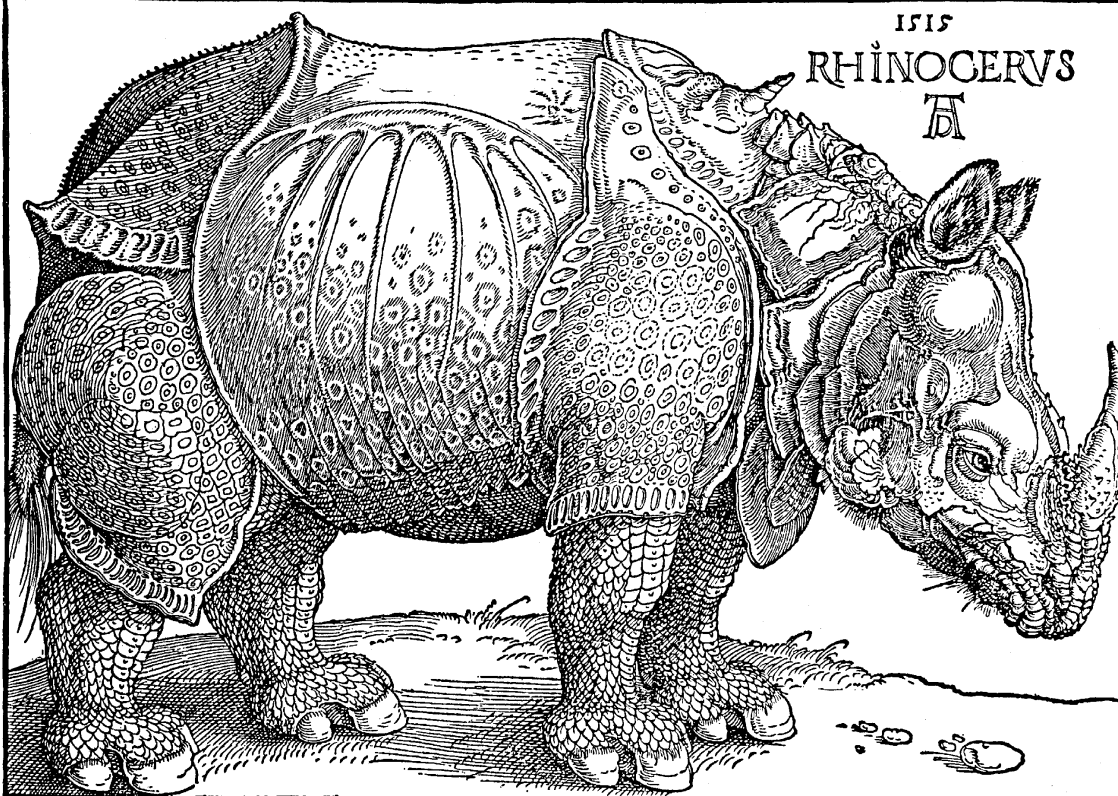
• Je gaat zelf ook een verzameling plaatjes aanleggen van vreemde dieren en interessante texturen.

Deze voorbereidende werkzaamheden worden apart in de beoordeling betrokken. Ze vormen het huiswerk voor de komende weken.

Bewaar alles dus zorgvuldig in je werkmap en zorg dat je de volgende keer goed voorbereid in de les komt!

• De onderstaande afbeelding is een ets van de duitse graficus en tekenaar Albrecht Dürer. Zoals je in de tekst erboven kunt zien, is dit werk gemaakt in 1515. Deze prent is hier bedoeld als inspiratiebron bij het versieren van de huid van je dier. Dürer tekende deze structuren om ruimte in de oppervlakte te suggereren. Bij het kleiobject dat jullie gaan maken, gebruik je structuren die je op en in de klei aanbrengt. Zo'n structuur die je kunt voelen, noemen we een **textuur**.

Nach Choiffiegeburt: 1515. Jar 2151. May hat man dem grosmechtigsten König Emanuel von Portugal/gen Lyfabona aus Judia pracht/ ain solch lebendig Thier, das nemer sie Rhinoceros/ Das ist hie mit all seiner gestalt Abconterect. Es hat ein farb wie ein gepsectete schildkrot/ vnd ist von dicken schalen vberleget sehr fest/ vnd ist in der grös als der schiffande, aber niderlicher von baynen vnd sehr wehrhaftig es hat ein scharffsackel horn vorn auff der nassen / das bes gunde es zu wegen wo es bey steynen ist / das da ein stet Thier ist/ des schiffandes Todtsfeynde. Der schiffande fürcht es fast vbel/ den wo es ihn mitkompe/ so laufft ihn das Thier mit dem kopff zwischen die forden bayn / vnd reißt den schiffanten vnter am bauch auff/ vnd er würget ihn/ des mag er sich nicht erwehren. dann das Thier ist alsd gewapnet/ das ihm der schiffande niches thun kan/ Sie sagen auch/ das der Rhinoceros/ Schnell/ freyig/ vnd auch Lustig / sey.

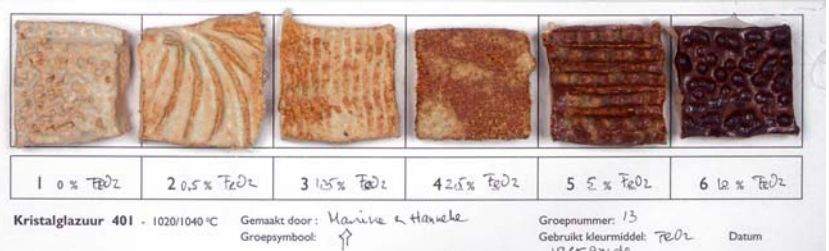
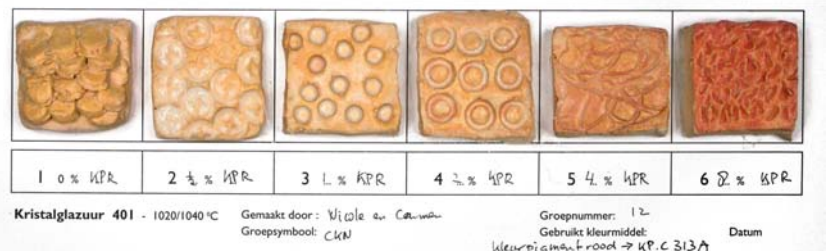
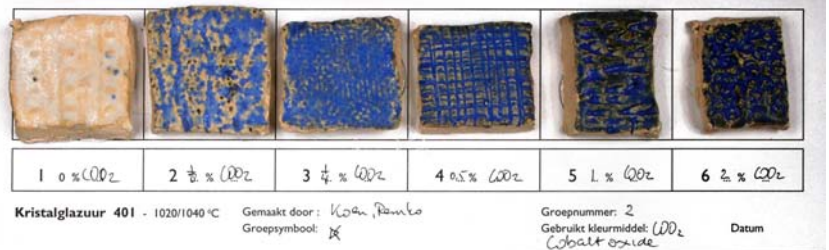
Glazuur onderzoek

Texturen

• Je gaat voor je kleiwerkstuk ook een aantal texturen verzinnen. Kleiplaatjes met texturen worden gebruikt om verschillende glazuren op uit te proberen. Je zult zien dat een glazuur heel anders werkt op een tegeltje met een textuur dan op een glad tegeltje. Om dit glazuuronderzoek systematisch op te zetten, krijg je een uitgebreide instructie en aparte werkbladen. Voor het onderzoek, dat je uitvoert in tweetallen, hebben jullie een tiental tegeltjes nodig en om ze straks allemaal bij elkaar te kunnen plakken, gebruiken we de standaardafmeting van 4 x 4 centimeter. Voor het verzinnen van verschillende huidoppervlakten kun je gebruik maken van allerlei gereedschappen en materialen waarin een textuur zit. Je kunt op de klei kloppen, erin kerven, snijden, stempelen duwen en ga zo maar door.

Naast het maken van de glazuurproeven ga je een vorm bedenken die je in klei gaat uitvoeren op het thema van 'het Grote Gebeuren.' De vorm dient hol te zijn. Je kunt hem opbouwen uit platen uit ringen of anderszins. Je kunt onderdelen aan elkaar monteren door ze in te smeren met kleislib. Bij het werkstuk hoef je je niet precies te houden aan de beschrijving uit het verhaal. Dit verhaal is alleen maar bedoeld om je fantasie te prikkelen. Daarom bekijken we ook een film met boeiende zeevissen en -planten.

De resultaten van je textuurproeven kun je toepassen op de huid van het fantasiebeest. Na het bakken worden ook de mooiste uitkomsten van je glazuuronderzoek op het werkstuk toegepast.

informatie voor de docent

Dit is een opdracht die tot de verbeelding spreekt en die technisch ook heel interessant is. Het glazuuronderzoek staat op een apart document. Dit is wel vrij ingewikkeld als je niet met deze materie bekend bent.

•Om naast het verhaal verdere inspiratie op te doen, gebruik ik een DVD 'Wild Indonesia' van de BBC met hierop mooie opnamen van allerlei zeedieren die op een of andere wijze boeiende vormen of huidoppervlaktes hebben. De DVD is uitgebracht door de EO en Nederlands ondertiteld. Hij duurt 150 minuten maar ik gebruik alleen deel 2, 'magische onderwaterwereld'.

Hierboven zie je enkele screenshots uit 'Wild Indonesia'. De film leent zich ook uitstekend als inspiratiebron voor schilder- en tekenopdrachten.

Glazuur

Als je weinig ervaring hebt met glazuuronderzoek, kun je beginnen door een een kant en klaar mat wit glazuur te gebruiken. Hierin kun je volgens de aanwijzingen van de lesbrief over het glazuuronderzoek de gebruikelijke oxyden toepassen.

Hieronder volgt een recept van een lithiumhoudend **kristalglazuur** dat helemaal uitgetest is.

kristalglazuur 1040 graden:

lithium Carbonaat	58
Barium Carbonaat	40
Fritte 1001	112
Krijt	60
Kaolin	154
Kwarts	46
Bentonite	30

Dit glazuur geeft geweldige resultaten op grove chamotteklei. De verwerking ervan is echter nogal lastig. Het glazuur heeft tijdens het aanmaken sterk te neiging te bezinken en doet dit ook als het weggezet wordt. Om dit tegen te gaan is Bentoniet toegevoegd. Hierdoor wordt het zeven echter weer bemoeilijkt.

Ondanks al deze problemen geef ik bij deze opdracht sterk de voorkeur aan dit prachtig glazuur. Bij smeltpuntverlagende oxyden als Cobalt, Koper, IJzer en Mangaan en Rutiel in het bijzonder dien je een gelijke hoeveelheid kwarts toe te voegen. Chroom daarentegen werkt smeltpuntverhogend, maar hiertegen zijn geen extra maatregelen nodig. Onder bepaalde condities zorgt Chroom wel voor een interessante kleuromslag bij oxyderend stoken. Het groen kan plotsklaps omslaan naar oranje! Het is geen overbodige luxe om de ovenplaten tevoren met een laag kwarts te bedekken omdat het glazuur soms de neiging heeft om af te lopen. Daarom de onderzijden van de werkstukken ook niet te dik glazuren. ▶

Werkwijze

Na het lezen van de tekst en het zien van het filmfragment gaan de leerlingen schetsen maken van hun fantasiebeest.

•We werken uitsluitend met grove chamotteklei.

Je kunt demonstreren hoe het rollen van een plaat klei gaat. Let op luchtballen, nooit een gerolde plaat dubbelvouwen!

•Ook het snijden van proeftegeltjes met behulp van stalen liniaals en een kleimesje laten zien. Verder demonstreren hoe je texturen verzint. Laat ze opschrijven hoe ze de texturen gemaakt hebben. Later kunnen ze dezelfde texturen nog nodig hebben. De tegeltjes per twee personen laten voorzien van een code en een nummer.

•Voor de tweede les moeten de leerlingen per persoon een jamptje meebrengen i.v.m. glazuurproeven en een aantal kleine objecten of stoffen waarmee ze texturen in klei kunnen drukken.

Vanzelfsprekend mag er tijdens het glazuren niet gegeten worden en dienen de leerlingen naderhand goed hun handen te wassen.

Een uittreksel van het hele verhaal van Belcampo staat op: <http://victorian.fortunecity.com/muses/568/boeken/gebeuren.htm>

De romp van het beestje hieronder is gemaakt door twee kleiplaten met slib aan elkaar vast te maken. De vorm werd gevuld met een zakje schelpenzand dat voor het bakken via een gat verwijderd werd. ▼

<http://www.mijnegenfavorieten.com/ckafe/>